

2. Имас Е. В. Стратегии и рекомендации по здоровому образу жизни и двигательной активности : сб. материалов ВОЗ / Имас Е. В., Дутчак М. В., Трачук С. В. – К. : НУФВСУ, изд-во “Олимп. лит.”, 2013. – 528 с.
3. Указ Президента України від 9 лютого 2016 р. № 42 “Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року “Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація” // База даних “Законодавство України” / ВР України. – URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/42/2016> (дата звернення: 17.01.2017)
4. Special Eurobarometer 412 “Sport and Physical Activity” : Report. – URL : http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/ebs/ebs_412_en.pdf (дата звернення: 20.07.2017).

References:

1. Dutchak, M.V. (2015) The Paradigm of health-enhancing physical activity: theoretical substantiation and practical appliance, *Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu*, no. 2, pp. 44–52.
2. Imas, Y.V., Dutchak, M.V., Trachuk, S.V. (2013) *Strategija i rekomendatsii po zdravomu obrazu zhizni i dvigatel'noi aktivnosti: sbornik materialov VOZ* [Strategies and recommendations on healthy lifestyle and physical activity: collection of the WHO materials]. Olimpijskaja literature, Kyiv, Ukraine.
3. The Decree of the President of Ukraine on 9 February 2016 No. 42 “On the National Strategy on Health-enhancing Physical Activity in Ukraine for the period till 2025 Physical Activity – Healthy Lifestyle – Healthy Nation” // Database “Legislation of Ukraine” / the Verkhovna Rada of Ukraine. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/42/2016> (accessed: 17.01.2017).
4. Special Eurobarometer 412 “Sport and Physical Activity”: Report. URL: http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/ebs/ebs_412_en.pdf (accessed: 20.07.2017).

УДК 796.6

Станіслав Заборняк, Богдан Мицкан, Тетяна Мицкан

РОЗВИТОК ВЕЛОСИПЕДНОГО СПОРТУ В УКРАЇНСЬКИХ СПОРТИВНИХ ТОВАРИСТВАХ (1909–1939 рр.)

Мета. Аналіз розвитку велосипедного спорту в українських спортивних товариствах (1909–1939 рр.). *Методи.* В роботі використаний теоретичний агналіз й історичний метод дослідження. *Результати.* Встановлено, що в 1909 році українське гімнастичне товариство “Сокіл – Батько” у Львові організувало першу секцію велосипедистів. Це і стало початком розвитку велосипедного спорту серед української молоді. Розвиток українського велосипедного спорту знаходився під впливом функціонування польських спортивних секцій у Львові, які були започатковані гімнастичним товариством “Сокіл” в 1867 р. і мали туристичне спрямування. Стабілізація політичної ситуації після 1918 р. дозволила поширити створення секцій велосипедного спорту в багатьох містах Галичини, стали проводитися спільні з поляками змагання на коротких дистанціях (15–20 км). Першими відомими українськими спортсменами-велосипедистами були Йосип Заславський і Северин Снігурович. Особливо динамічний розвиток велосипедного спорту в українських спортивних клубах спостерігався в 1925–1926 роках. Найчастіше змагання проводилися на трасах Станіславів – Надвірна (45 км), Станіславів – Надвірна – Станіславів (90 км), Станіславів – Галич – Станіславів (50 км), Станіславів – Галич – Станіславів – Богородчани – Станіславів (100 км), Станіславів – Городенка – Станіславів (150 км) в яких найчастіше призерами і переможцями були вище згадані спортсмени. З ініціативи О. Левицького українські спортсмени – велосипедисти в 30 – х роках приймали активну участь у загально польських змаганнях. *Висновок.* В цей період особливу роль в розвитку велосипедного спорту відіграли спортсмени спортивного товариства “Україна”.

Ключові слова: велосипедний спорт, спортивні клуби, Галичина (1909–1939 рр.).

Aim. Analysis of the development of cycling in the Ukrainian sports societies (19089-1939 gg.). *Methods.* In this work the theoretical almanalizations and historical method of research were used. *Results.* It was established that in 1909 Ukrainian gymnastic society “Sokol – Old Man” in Lvov organized the first section of the cyclists. This was the beginning of the development of cycling among Ukrainian youth. Development of the Ukrainian cycling was under the influence of functioning of Polish sports clubs in Lviv, organized gymnastic society “Sokol” in 1867 and had a tourist destination. The stabilization of the political situation after 1918 allowed the creation of sections to extend cycling in many cities of Galicia, held in conjunction with the Polish competition for short distances (15–20 km). The first known Ukrainian athletes

cyclists were Joseph Zaslavsky and Severin Snigurovich. Especially the dynamic development of cycling in Ukrainian sports clubs observed in 1925-1926 years. Most often, competitions were held on the slopes Stanislav – Nadvornaya (45 km), Stanislav – Nadvornaya – Stanislav (90 km), Stanislav – Galich – Stanislav (50 km), Stanislav – Galich – Stanislav – Bogorodchany – Stanislav (100 km), Stanislav – Horodenka – Stanislav (150 km) in which most of the winners and awardees were mentioned athletes. At the initiative of A. Levitsky Ukrainian athletes – cyclists in the 30-ies have been actively involved in the general Polish competitions. Conclusion. During this period, a special role in the development of cycling athletes played sports society “Ukraine”.

Kej words: *cycling, sports clubs of Galicia (1909–1939).*

Wprowadzenie. Kronikarze historii rowerze jest uznawany za twórcę nowoczesnej wynalazek velomashyny niemiecki leśniczego Carla Draysa Mannheim. W 1814 roku zbudował drewnianą Trójkołowy rower, które napędzane przednie koło i może poruszać się w dowolnym kierunku (fot. 1). W 1817 roku Charles Drays otrzymał patent w Niemczech dla wynalezienia roweru. Dalsza poprawa roweru miał miejsce w Europie Zachodniej i Ameryce.

Oficjalna data rozpoczęcia konkursu w kolarstwie jest uważana za 31 maja 1868, kiedy alejki parkowe z paryskiej dzielnicy wyścigu Saint-Cloud został zorganizowany w 2000 m. Wygrał Brytyjczyk John Moore, który w przyszłym roku triumfalnie zakończył pierwszy w wyścigu kolarskiego autostrady w Paryżu-Ruan na 120 km. Zwycięzca Anglik Moore ukończył wyścig na 10 godzin i 45 minut. Dalsze rower prędkość została wniesiona do 30 km / h. Twórcy wzrosła koła przednie i tylne zredukowane. Maszyny te są nazywane “pajaki”. Jednak jeźdźca na nich była niebezpieczna. Przy najmniejszym naciśnięciem rowerów zdenerwowany i pasażer zrobił skok przez kierownicę.

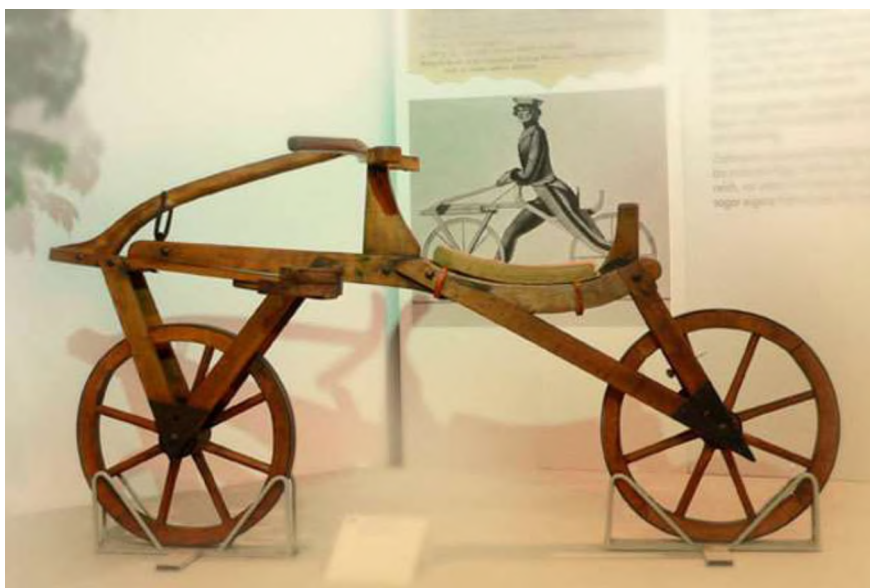

Foto 1. Pierwszy drewniany rower Karl von Draysa (1814 r).

W 1885 roku na rowerze Thomas Stevens wykonane w podróż dookoła świata. Obok “pajaki” zaczął się inny model rowerów o nazwie “Kangur”. Po raz pierwszy zastosowano przekładnię łańcuchową (fot. 2). Dalsza poprawa rower był bardzo szybki. Prawdziwa rewolucja w tym w roku 1885, kiedy wystąpił szkocki weterynarz Denlopom wynaleziono i zastosowano wydrążonego oponę pneumatyczną. Opony pneumatyczne były innowacje, które nie miały rower końcowego ujęciu wygodny sposób podróżowania.

Począwszy od 1870 w różnych miastach we Francji, Włoszech, Wielkiej Brytanii i innych krajach rozpoczęła utworów budowlanych. W 1890 roku doszło na rowerze racers

kilka kategorii: profesjonalistów, amatorów i niezależne. Wraz z pojawieniem się opon pneumatycznych do rowerów wyścig otrzymał znaczną rozprzestrzenienia wśród mieszkańców Europy Zachodniej. W 1891 roku rozpoczął tradycyjny wyścig Paryż-Bordeaux drogi (> 600 km). Najważniejsze rasy drogowej w wyścigu dookoła Francji specjaliści – “Tour de France”. Po raz pierwszy odbył się w 1903 roku, długość całkowita – 5000 km. Sport wodny – jeden z nielicznych dyscyplin, które były reprezentowane na wszystkich nowoczesnych igrzysk olimpijskich.

Foto 2. Rower “Pajak” z łańcuch przekazu.

Celem pracy est analiza rozwoju kolarstwa w towarzystwach sportowych Galicji w latach 1909–1939.

Material i metody. Aby osiągnąć ten cel używane analizę teoretyczną i historyczną metodę badawczą.

Wyniki. Organizacją, która jako pierwsza w środowisku ukraińskim w 1909 r. zorganizowała zawody cyklistów było UTG “Sokił-Bat’ko”. To z nim należy wiązać początki ukraińskiego kolarstwa a ściślej z działającą przy nim w latach 1909–1914 sekcją kolarską (“nakolesnickim oddielem”). Działalność ta miała początkowo charakter rekreacyjno-turystyczny¹. Niewątpliwym wpływem, na rozwój ukraińskiego kolarstwa, miały przykłady płynące z działalności, polskich cyklistów we Lwowie, które na gruncie polskim zapoczątkowało TG “Sokół” już w 1867 r. działalnością o charakterze turystycznym² [1, 2, 3].

Po 1918 r., po ustabilizowaniu się sytuacji politycznej, wzorując się na odbywających się wyścigach kolarskich zawodników polskich klubów[4,5,6]. Ukraińcy w wielu miastach zawiązali sekcje kolarskie. Startowali razem z Polakami w wyścigach kolarskich, które przeprowadzały początkowo polskie organizacje sportowe, a w późniejszym okresie także

¹ E. Żarski: *Na stalowemu koni. Mynule i teperiszcznie koleśa*. “Żyttia i Znannia”, 1935 nr 12, 361.

² O obecności rowerzystów we Lwowie dowiadujemy się z relacji czołowego małopolskiego działacza kultury fizycznej i twórcy turystyki kolarskiej Rudolfa Wacka. Przypisuje on sprowadzenie roweru na ulice Lwowa niejakiemu Michałowi Mrozowieckiemu, który w 1867 r. przebywając na Światowej Wystawie Przemysłowej w Paryżu zaciekawiony tym sposobem przemieszczania się kupił za 200 franków drewniany welocyped firmy Michaux. Pierwszy pojazd “samozjedny” pojawił się w Polsce około 1866 r. Jego konstruktorem i właścicielem był mieszkający w Warszawie, Edmund Perl. Szerzej o początkach cyklizmu pisze B. Tuszyński: *100 lat Warszawskiego Towarzystwa Cyklistów Kolarstwa Polskiego*. Warszawa 1986, s. 15–16 i dalsze.

ukraińskie. Początkowo Ukraińcy startowali na krótkich dystansach od 15–50 km. Kolarze pokonywali odległości z miejscowości do miejscowości, towarzyszyły tym imprezom tłumy mieszkańców, którzy obserwowali rywalizację sportową. W ten sposób wzrastała popularność i powszechność kolarstwa. Spośród przedstawicieli ukraińskiego kolarstwa udanie, występował w tych zawodach Osyp Zasławski oraz Seweryn Sniehurowicz (syn znanego działacza Mirosława). Dynamiczny rozwój kolarstwa w ST “Ukraina” miał miejsce szczególnie w latach 1925–1926¹. W maju 1926 r., w popularnym wówczas wyścigu na trasie 45 km z Nadwórnej do Stanisławowa, O. Zasławski zajął drugie miejsce, a S. Sniehurowicz był szósty². W kolejnym wyścigu kolarskim, jeszcze w 1926 r. na trasie Stanisławów – Nadwórna – Stanisławów (90 km), S. Sniehurowicz zajął trzecie miejsce. Jego talent w wyniku treningu rozwinął się – w 1927 r. na trasie wyścigu Stanisławów – Bohorodczany (40 km) zajął drugie miejsce. Zwycięstwo natomiast odniósł na trasie Stanisławów – Nizniw (50 km). S. Sniehurowicz, obok Polaka Z. Daniela, należał w latach 1927–1934, do grona najlepszych kolarzy w województwie stanisławowskim³. Odnosił również sukcesy w imprezach organizowanych przez stowarzyszenia polskie, m. in.: w 1928 r. zwyciężył na trasie Stanisławów – Halicz – Stanisławów (50 km), oraz w Mistrzostwach Województwa Stanisławowskiego, na trasie Stanisławów – Halicz – Stanisławów – Bohorodczany – Stanisławów (100 km); wygrał również puchar firmy “Ateneum”, w kryterium ulicznym we Lwowie. W 1930 r. w Górskich Mistrzostwach Polski, na trasie 100 km z Krakowa do Zakopanego, zdobył trzecie miejsce. W 1930 r. zmienił zainteresowania sportowe i rozpoczął karierę w wyścigach samochodowych. Rozwój ukraińskiego kolarstwa ściśle wiązał się z jego umasowaniem. Z liczego grona kolarzy w 1934 r., startujący w jednym z najdłuższych wówczas wyścigów kolarskich, na dystansie 150 km: Stanisławów – Horodenka – Stanisławów, zwyciężył I. Tuziak z UST “Czarnomorec”⁴. Z inicjatywy O. Lewickiego w ST “Ukraina” we Lwowie późno, bo dopiero w 1936 r. została założona sekcja kolarska. Jej kolarze startowali w zawodach ogólnopolskich, odnosząc w nich wiele sukcesów indywidualnych i drużynowych. Kolarze ST “Ukrainy” dominowali w województwie lwowskim. W serii wyścigów kolarskich, jakie odbyły się w województwie lwowskim w lipcu i sierpniu 1937 r., zdecydowany prym wiedli kolarze ST “Ukraina”, m. in.: I. Babij, D. Bucyk, Kołtućki oraz Stepianiak. Pierwszy wakacyjny wyścig kolarski, zainaugurowano 11 lipca 1937 r. na dystansie 10 km, pomiędzy kolarzami “Dniestru” Drohobycz i ST “Ukraina”⁵. Drugi w kolejności pojedynek kolarski, odbył się 18 lipca 1937 r. Zawodnicy ST “Ukraina” Lwów: I. Babij i D. Bucyk przyjechali pierwsi na metę w Lwowie. Wyścig liczył 100 km, na trasie: Lwów – Jaworów – Lwów. Zwyciężył I. Babij, w czasie 3.03 min, lepszy był od D. Bucyka, który wyprzedził o 40 s Żelazo z “Czarnych” Lwów i E. Fedak z Lwowskiego Towarzystwa Kolarzy i Motorzystów (LTKM)⁶. Z uwagi na D. Bucyka (zdyskwalifikowany za przyjęcie pomarańczy od kolegi podczas jazdy), co zdaniem sprawozdawcy “Zmahu” ...*było decyzją daleko niesłuszną*... W prasie negatywnie oceniono organizację wyścigu. W innym wyścigu, przeprowadzonym w dniu 1 sierpnia 1937 r., na trasie Lwów – Przemyśl – Lwów, o długości 215 km, kolarze ST “Ukrainy” dyktując tempo jazdy, odnieśli sukcesy drużynowe i indywidualne. Drugie miejsce zajął w tym wyścigu Stepianiak, którego o 2 sekundy wyprzedził kolarz “Czarnych” Lwów Żelazo, natomiast drugi zawodnik

¹ Szcze odin krok na szlachu do marki stolicznoho klubu. “Zmah” 1937 nr 20, s. 3.

² Hajski O.: *Tilowychowania i sport*. [w:] B. Krawciw, I. Stawniczyj i inni (red.): *Almanach Stanisławiwyszczyny*. Nowy Jork – Toronto – Monachium 1975, s. 385. *Tilowychowania i sport*, dz. cyt., s. 380.

³ Tamże, 381.

⁴ Tamże, 382.

⁵ Nakolesnyky nie bojałysia doszczu. “Zmah”, 1937 nr 23, s. 1.

⁶ Nakolesnyky Ukrainy bez konkurencji. “Zmah”, 1937 nr 24, s. 1.

ukraiński D. Bucyk, na metę przyjechał na czwartym miejscu. W punktacji drużynowej, po raz pierwszy na tak długim dystansie, kolarze w klubowych czerwono-czarnych kostiumach, zajęli drugie miejsce, za drużyną "Czarnych" Lwów, a przed LTKM i "Pogonią" Lwów. W wyścigu uczestniczyło 29 kolarzy, tylko 20 go ukończyło. W nagrodę zawodnicy ST "Ukraina" otrzymali rowery oraz srebrne żetony¹ (fot.3).

Foto 3. Lwów 1937 r. zespół mistrzowski kolarzy ST "Ukraina" od lewej: Stepaniak, Bucyk, Babij, junior – Łata, Hanisz, Iwanciw i Demczuk. ("Zmah" 1937 nr 25, s. 4.)

Jednym z najdłuższych etapów kolarskich, w którym uczestniczyli kolarze ST "Ukraina" był wyścig na trasie 220 km Lwów – Mikołajów – Stryj – Drohobycz – Sambor – Rudki – Lubin Wielki – Lwów. Kolarze walczyli o nagrody miast, przez które przejeżdżali. Ponownie kolarze ST "Ukrainy" prowadzili otwartą jazdę i wygrywali nagrody premiowe na trasie. Ostatecznie pierwszy na metę we Lwowie przyjechał Szczotka, zawodnik LKS "Czarni" Lwów². Różnice w wynikach czasowych pomiędzy zawodnikami na mecie wskazują, że końcówka jazdy była bardzo emocjonująca, a pierwsza czwórka zawodników walczyła w ramie do samej mety. Drugie i trzecie miejsca Ukraińców, wskazują na ich wysoki poziom sportowy (średnia czasu jazdy wynosiła 30 km/godz.).

Oprócz "Sokiła-Bat'ko", KLK i UZS, pod koniec lat 30-tych dwudziestolecia międzywojennego, wiele imprez o zasięgu wojewódzkim organizowały większe kluby sportowe. Między innymi wyścig kolarski o puchar popularnego czasopisma "Diło", zorganizowali w dniu 3 października 1937 r. działacze lwowskiego klubu: ST "Ukraina" (fot. 4). Trasa Lwów – Mikołajów – Lwów liczyła 75 km. W wyścigu amatorów o puchar firmy O. Stefanowicza, udział wzięło 24 kolarzy z następujących klubów "Dniestru" Sambor (4),

¹ Druhym i czwartym miejscem leहितymujutsia nakolessnyky Ukrainy, w rejdi Lwiw – Peremyszl – Lwiw. "Zmah", 1937 nr 25, s. 1.

² 2/5 sekundy za późno, dz. cyt., s. 1; Podjaka. "Zmah", 1937 nr 30, s. 2. Organizatorami wyścigu były ukraińskie kluby sportowe: ST "Watra" Drohobycz, ST "Ukraina" Lwów, ST "Dniester" Sambor oraz ST "Skala" Stryj. Nagrody dla kolarzy ufundowały następujące firmy (w tym większość firm polskich): fabryka butów Baty "Chelmek", "Maslosojuz" Lwów, Kooperatywa "Plast" Lwów, fabryka "Centra" Poznań, firma "Sanok" z Sanoka, fabryka rowerów marki "Światowid" z Sosnowca, fabryka "Dajmon" z Starogardu, firma "Piast" z Warszawy. Firmami, które udostępniły samochody do obsługi wyścigu były: O. Lewicki i Ska, fabryka pasty "Elegant" Lwów, garbarnia "Persjana", fabryka "Dajnom", fabryka "Centra" z Poznania. Kolejność była następująca: 1. Szczotka LKS "Czarni" Lwów – 7.49.12,2 godz.; 2. Stepaniak ST "Ukraina" Lwów – 7.49.12,4 godz.; 3. Babij ST "Ukraina" – 7.49.12,6 godz.; 4. Huber LTKM Lwów – 7.49.12,8 godz.; 5. Opjat LTKM Lwów – 7.50.45,0 godz.

“Sokiła” Górka (1), “Ukrainy” Lwów (10) i “Zori” Sambor (9). Wyścig zakończył się zwycięstwem Stepana Kłaka z “Zori”, w czasie 2.24,15 godz.; 2. Łata “Ukraina” 2.28,34; 3. Jakim “Dnister” 2.28,35; 4. Iwan Kłak “Zoria” 2.33,15; 5. Kocur “Ukraina” 2.33,25; 6. Łuczeczko “Ukraina” 2.34,05¹. W wyścigu głównym o puchar “Diła” wystartowało 9 ukraińskich kolarzy licencjonowanych. Na mecie kolejność była następująca: 1. Stepaniak 2.59,0 godz.; 2. Babij 2.59,2; 3. Kołtucki 3.00,0; 4. Fedak 3.03,0; 5. Bucyk 3.05,2; 6. Czimbała, 7. Iwaciw. Wyścigu nie ukończyli: Szewczyk i Pik².

Foto 4. 1937 r. Start do wyścigu kolarskiego o mistrzostwo LOZK (“Zmah” 1937 r. nr 20, s. 3.).

W wielu przypadkach, równorzędni kolarze ukraińscy podejmowali rywalizację sportową z polskimi przedstawicielami tej dyscypliny sportowej. Na przykład, w wyścigu kolarskim o zasięgu lokalnym, zorganizowanym przez polską paramilitarną organizację “Strzelec” Polmin, na trasie Drohobycz – Stryj – Pasieczna – Medyka – Drohobycz (90 km), wystartowali kolarze z dwóch ukraińskich klubów sportowych: “Dnister” Sambor i “Ukraina” Lwów (5 kolarzy) oraz kolarze polskich klubów sportowych: KPW Sambor, RKS Skole, RKS Stryj, “Skała” Stryj i “Strzelec” Polmin. Wyścig o nagrodę dyrekcji zakładów Polmin i puchar “Strzelca” wygrał Babij, reprezentujący ST “Ukraina”, w czasie 3.06,32 godz. Na drugim miejscu przyjechał Koserbo ze “Strzelca”, a na trzecim Kołtucki z “Ukrainy”. Jeden z najlepszych ukraińskich szosowców Stepaniak, po dwóch defektach wyczołgał się z wyścigu na 25 km³.

Nienotowane do 17 kwietnia 1938 r. sukcesy odnieśli kolarze “Ukrainy”. W wewnętrznym sprawdzianie klubowym, w jeździe na czas na odcinkach 30 i 50 km, na szosie janowskiej. W jeździe na 30 km startowało 9 kolarzy, pierwszy z nich Łata, uzyskał czas 44,39 min; 2. Lewkowicz – 45,20 min; 3. Jezerński 45,37 min. W jeździe na 50 km startowało 7 zawodników, pierwszy przyjechał Stepaniak 1.29,39 min; 2. Kołtucki – 1.29,43 min, a trzeci Babij – 1.29,43 min. Przeciętna szybkość, z jaką jechali wówczas kolarze, wynosiła 30 – 35 km/godz.⁴

Poziom sportowy najlepszych kolarzy lwowskiej “Ukrainy” na tle polskich, można ocenić na podstawie udziału Stepaniaka i Babija, w wyścigu kolarskim dookoła Śląska, który odbył się 8 maja 1938 r., na trasie 115 km, z Tych przez Murcki do Katowic. Wśród 70 kolarzy Stepaniak zajął trzynaste miejsce, w czasie 3.32,07 godz. Wygrał wprawdzie z polskim faworytem mistrzostw Moczulskim (który był czternasty), jednak strata 59 sekund do zwycięzcy wyścigu, warszawiaka Karpiaka (3.31,08), nie potwierdziła wysokich noto-

¹ Welykyj nakolesnyckyj bih za czasu “Diła”. “Zmah”, 1937 nr 34, s. 1.

² Tamże.

³ Peremoha Babija u zmahanniach Polminu. “Zmach”, 1937 nr 38, s. 1.

⁴ Nienotowanyj dosi czas u Lwowi osiahnuly nakolesnyky ST “Ukrajina”. “Zmah”, 1938 nr 15. s. 4.

wał kolarza, jakie otrzymywał w ukraińskiej prasie. Babij w tym wyścigu zajął dwudzieste pierwsze miejsce¹.

Swoją supremację w województwie lwowskim, czołowi ukraińscy kolarze, potwierdzili w wyścigu o mistrzostwo tego województwa, w dniu 15 maja 1938 r. Na trasie 100 km, na drodze do Horodenki, w jeździe indywidualnej na czas, pierwszy do mety przyjechał Stepaniak ("Ukraina" Lwów) w czasie 3.09,59 godz., drugi był Nojgebauer ("Strzelec" Rožen) – 3.13, 59 godz., a trzeci zameldował się na mecie Opiat (LTKM Lwów) – 3.16,51 godz. Czwarte miejsce przypadło, drugiemu reprezentantowi "Ukrainy" Babijowi, który na metę przyjechał w czasie 3.18,32 godz., wyprzedzając jeszcze piątego zawodnika wyścigu Boruszaka z "Strzelca" Rožen. Zawodnicy startowali do wyścigu w dwu minutowych odstępach². W ramach tych mistrzostw odbył się również wyścig na 75 km, w którym udział wzięli kolarze "Ukrainy". Zajęli wtedy dalsze miejsca. Trzecim był, co uznano za pewną sensację, znany wówczas eLwowie, ukraiński bokser Lewkowicz. Na metę przyjechał za zwycięzcą, ze stratą zaledwie 0,5 s³.

Kolarze "Ukrainy" dyktowali warunki w wyścigu, który odbył się w dniu 7 maja 1938 r. na ulicach Lwowa, na trasie ulic: Marszałkowska, Kraszewskiego, Matejki i Mickiewicza. Kolarze po tej trasie jechali 5 okrążeń. Wśród zawodników licencjonowanych zwyciężył Babij z ST "Ukraina" drugi był Opiat LTKM, a trzeci Fediak Nojgebauer "Strzelec" Rožen⁴.

Włączenie się do rywalizacji sportowej kolarzy ukraińskich oraz ich bardzo dobra sportowa postawa, potwierdzone zostały w innym wyścigu kolarskim, który odbył się 16 czerwca 1938 r. Zorganizowano go pod nazwą "Memoriału Błogosławionego Pawła Oleksiwa". Spośród reprezentantów lwowskich klubów sportowych: "Czarni", LTKM i "Strzelca" Rožen, w wyścigu na trasie Lwów – Jaworów – Lwów, o długości 100 km, zwyciężył kolarz ST "Ukraina" Lwów I. Babij – 3.17,00⁵.

Kolarze lwowskiego ST "Ukraina" okazali się również najlepszymi w mistrzostwach Lwowskiego Okręgowego Związku Kolarskiego (LOZK), w jeździe drużynowej na czas, na dystansie 100 km. Drużyna składająca się z czterech zawodników: Babija, Iwaciwa, Łaty i Stepaniaka, uzyskała podczas wyścigu, w dniu 19 czerwca 1938 r., na trasie Lwów – Jaworów – Lwów, najlepszy czas 3.10,26 godz., drugie miejsce zajęła drużyna "Czarnych" Lwów – 3.15,40 godz., a trzecie "Strzelca" Rožen – 3.29,56 godz. Oprócz tego, w jeździe drużynowej juniorów na czas, na dystansie 75 km, młodzi ukraińscy kolarze zajęli drugie miejsce uzyskując czas 2.27,15 godz., ulegając nieznacznie kolarzom "Czarnych", którzy uzyskali czas 2.27,0 godz.⁶

Jednym z najdłuższych wyścigów kolarskich, jakie zorganizowano były zawody przeprowadzone w dniu 17 lipca 1938 r. na terenie Kresów Południowo-Wschodnich. Były to liczące 230 km zawody kolarskie, na trasie Lwów – Mykołajiw – Stryj – Drohobycz – Sambor – Rudky – Lubiń Wielki – Lwów. Zawodnicy walczyli o puchar dyrektora Lewi-

¹ Różnica 59 sekund. Widhorodila Stepanjaka I-ho miejsca u nakolesnićkomu bihu dowokoła Szleśka. "Zmah", 1938 nr 18, s. 3.

² Stepaniak (Ukraina) dobuwaje w rekordowomu czasi mystectwo lwiwśkoho wojewodstwa. "Zmah", 1938 nr 18, s. 2.

³ Tamże. Wyniki wyścigu kolarskiego na dystansie 75 km o mistrzostwo województwa Lwowskiego rozegranego 15.05.1938 r. 1. Palio "Strzelec" Rožen – 2.17,01 godz; 2. Cwynar "Strzelec" Rožen – 2.17,05 godz; 3. Lewkowicz ST "Ukraina" – 2.17,06 godz.

⁴ Nakolesnyky "Ukrainy" peremożciamy na wulyciach Lwowa. "Zmah", 1938 nr 21, s. 2.

⁵ Peremohy ukrajinśkych nakolesnykiw na wsich frontach. "Zmah", 1938 nr 22, s. 2.

⁶ Znowu peremoha. Nakolesnyky "Ukrainy" dobuwajut drużynowe mystectwo lwiwśkoho wojewidstwa. "Zmah", 1938 nr 22, s. 3.

ckiego, prezesa "Ukrainy" Lwów¹. Zgodnie z oczekiwaniami, zwycięstwo drużynowe oraz indywidualne, przypadło przedstawicielom ST "Ukraina".

Kolarz "Ukrainy", Stepaniak okazał się bezkonkurencyjny w wyścigu, jaki odbył się w dniu 7 sierpnia 1938 r., na trasie Lwów – Przemyśl – Radymno – Jaworów – Lwów (ok. 250 km). W wyścigu udział brali, oprócz kolarzy z klubów lwowskich również kolarze lubelscy². Kolarze rywalizowali ze sobą na coraz dłuższych trasach. Organizacją tego wyścigu zajmowali się działacze "Czarnych" Lwów. Pomagali również działacze sportowi, z miejscowości, przez które przejeżdżali kolarze. Szczególne wyróżnienie, za poświęcony czas wręczono Romancewowi, działaczowi przemyskiego UKS "Sian"³.

Pod koniec sezonu 1938 r., na terenie działania Lwowskiego Okręgowego Związku Kolarskiego, zaznaczyła się dominacja drużynowa kolarzy "Ukrainy" oraz w rywalizacji indywidualnej, członka tego klubu Stepianiaka. W zorganizowanym wyścigu, o puchar "Strzelca" ufundowany przez gen. Tokarzewskiego, na trasie Lwów – Sądowa Wisznia – Lwów, o długości 100 km zwyciężył Stepaniak, w czasie 3.12,09 godz. Drużynowo również wygrała "Ukraina" uzyskując czas 9.57,21 godz. Wyprzedziła drużynę "Czarnych" Lwów, którzy uzyskali czas 10.08,22 godz.⁴

Po 1935 r. w rozwój kultury fizycznej włączyły się ukraińskie firmy i przedsiębiorstwa. W 1938 r. w Złoczowie jako jedną z pierwszych w województwie tarnopolskim założono sekcję kolarską w UKS "Rusałka". Jej kolarze po raz pierwszy zaprezentowali swoje umiejętności podczas wyścigu przeprowadzonego 3 lipca 1938 r., na dystansie 30 km o mistrzostwo Złoczowa. Wprawdzie jako pierwszy z pośród 17 kolarzy do mety przyjechał Czerniak z Dubna (na zawody przyjechał na rowerze z Dubna – w województwie wołyńskim do Złoczowa, na dzień przed wyścigiem), w czasie 59 min, to na trzecim był Iwasiw 63 min, czwartym Banio 64,5 min, a piątym na mecie Lisko, uzyskał czas 67 min wszyscy reprezentowali z "Rusałką" Złoczów⁵. Osiągnięcia kolarzy ST "Ukraina", popularyzowały kolarstwo wśród Ukraińców. Powstawały nowe sekcje kolarskie, między innymi w Stanisławowie w "Prołomie", a także "Rusałka" w Złoczowie. Właśnie kolarz "Rusałki" Czerniak 26 września 1938 r., zwyciężył w wyścigu o nagrodę firmy "Wołyński Handel". Uzyskał on wówczas czas 3.47,0 godz. W wyścigu tym, pokonał faworyzowanego przed wyścigiem przez prasę, Krcinia. Trasa wyścigu miała długość 110 km i przebiegała przez miejscowości w województwie wołyńskim z Równego przez Dubno, Młyny do Równego⁶. Była to jedna z niewielu imprez upowszechniających sport na terenie Wołynia.

Kolarstwo swoimi wynikami zainteresowało instytucje handlowe. Jedną z nich, "Wschodni Handel" ufundowała nagrody, w "Wielkim Kolarskim Wyścigu" na dystansie 100 km, jaki odbył się 5 sierpnia 1938 r. na stryjskiej drodze. Aby zainteresowanie oraz zwiększyć konkurencję dla wciąż wygrywającego Stepianiaka, zaproszono czołowych polskich kolarzy: z Lublina, Łodzi i Warszawy. Jak się spodziewano zwyciężył Napierała z

¹ *Nakolesnyky "Ukrainy" przed najtężczou probou sezonu*. "Zmah", 1938 nr 25, s. 3; *Czasza dyr. Lewyćkoho w rukach "Ukrainy"*. "Zmah", 1938 nr 26, s. 2. Indywidualnie zwyciężył Stepaniak, w czasie 7.08,55 godz.; 2. Dubiel ("Czarni") – 7.18,09; 3. Stapinski ("Czarni") – 7.19,01; 4. Nojenbauer ("Strzelec" Rożen); 5. Broszak ("Czarni"); 6. Opiat (LTKM); 7. Buczak, 8. Bucyk ("Ukraina"); 9. Łata ("Ukraina"); 10. Fedan.

² *Stepaniak bezkonkurencyjny. Nakolesnyćkyj bih Lwiv–Peremysz–Jaworiv–Lwiv*. "Zmah", 1938 nr 29, s. 1. Wyniki kolarskiego wyścigu przeprowadzonego na trasie 250 km w dniu 7.08.1938 r.: 1. Stepaniak ST "Ukraina" Lwów – 7.42,41 godz, 2. Stapiński LKS "Czarni" Lwów – 8.03,36 godz, 3. Tuora "Strzelec" Lublin – 8.07,36 godz.

³ Tamże.

⁴ Stepaniak dalsze bezkonkurencyjny. "Zmah", 1938 nr 31, s. 2.

⁵ Wdalyj start nakolesnykiw UST "Rusałka". "Zmah", 1938 nr 26, s. 4.

⁶ *Ukrajinske nakolesnyćtvo lehitymujetsia nowymy osihamy, czasza wołyńskich torhiw w rukach Czerniaka (Rusałka – Zołocziv)*. "Zmah", 1938 nr 37, s. 4.

“Syreny” Warszawa. Stepaniak, jako pierwszy kolarz lwowski, zajął w tym wyścigu dopiero 7 miejsce¹. Stepaniak, jako znany zawodnik, zapraszany był do udziału w większych kolarskich imprezach w Polsce (fot. 5). W jednej z nich, rozgrywanej 11 sierpnia 1938 r., o mistrzostwo Bydgoszczy odniósł znaczny sukces, w postaci drugiego miejsca. W wyścigu, obok Stepaniaka uczestniczyli również kolarze: z Gdyni, Łodzi, Poznania, Torunia i Warszawy².

Wyścig o nagrodę popularnego wśród Ukraińców czasopisma “Diło” oraz o nagrody firmy O. Stefanowicza, były kolejnymi imprezami kolarskimi zorganizowanymi w 1938 r.³ Odbył się on 18 września, na trasie 90 km z Lwowa przez Pasieczną do Lwowa. Wyścig zgromadził na trasie 33 kolarzy. Oprócz kolarzy “Ukrainy”, w wyścigu jechali zawodnicy z “Zorzy” Lwów (10), “Sokiła” Rohatyn (1), “Łuhu” Stary Sambor (1), “Łuhu” Zapytiw (1), “Rusałki” Złoczów (1)⁴.

W końcówce lat międzywojennych kolarze ukraińscy próbowali swoich sił również w wyścigach torowych. W 1937 r. w trakcie “Krajowego Sokilskiego Sportowego Złotu” we Lwowie, odbył się na bieżni 400 m wyścig kolarski na 10 000 m metodą australijską (ostatni zawodnik po każdym okrążeniu odpadał z rywalizacji). Bezkonkurencyjny okazał się wówczas Zubal, który zwyciężył w czasie 18.15,4 min⁵. Kolarze TS “Ukraina” na zaproszenie LKS “Czarni” Lwów brali udział w zorganizowanych we Lwowie, 3 lipca 1938 r. wyścigach na torze. W wyścigu udział brali również przedstawiciele LTKM oraz innych sekcji kolarskich województwa lwowskiego. Najlepszych zawodników rozstawiono, dobierając do nich innych. W ten sposób utworzono grupy składające się z trzech kolarzy. Rywalizowali oni w na dystansie 2,5 okrążenia (1 km). W eliminacjach najlepszy czas 1.34,0 min, uzyskał jadący w pierwszej grupie Babij (“Ukraina”). Zawodów nie dokończono, przerwała je ulewa⁶. Kontynuowano je w dniu 8 lipca 1938 r.⁷

Sposób organizowania rywalizacji kolarskiej najwidoczniej odpowiadał kolarzom ukraińskim, skoro bardzo często uczestniczyli w rywalizacji, organizowanej przez lwowskie kluby cyklistów. W wyścigach, na torze LKS “Czarni” 22 sierpnia 1938 r., w meczu kolarzy “Czarnych” i “Ukrainy”, w urozmaiconym programie na 1000 m, drużynowym wyścigu

¹ Nakolesnyckij bih za času Schidnych Torhiw. “Zmah”, 1938 nr 43, s. 2.

² Stepaniak wicemistrzem Bydgoszczy. “Zmah”, 1938 nr 34, s. 3. Kolejność na mecie wyścigu o mistrzostwo Bydgoszczy w dniu 11.08.1938: 1. Jabłoński Toruń – 4.24,0 godz, 2. Stepaniak ST “Ukraina” – 4.26,0, 3. Zołyński Gdynia (brak czasu).

³ Nakolesnyckij bih za času “Diła” i f-mu O. Stefanowicza. “Zmah”, 1938 nr 35, s. 1. Wyniki wyścigu o nagrody czasopisma “Diło”: 1. Babij - 3.01,34 godz; 2. Stepaniak, 3. Panczak, 4. Łata (brak czasu) wszyscy reprezentowali klub ST “Ukraina”. Nagrody w tym wyścigu ufundowały również: “Centrobank”, “Chrom”, “Dekoro”, “EKO”, Jarosz “Mika”, Lomaha i Dufanec “Narodna Torhowla”, “Lotos”, “Płast”, redakcja “Diła” i “Nowoho Czasu”, “Rewizijnyj Sojuz Ukrajnińskich Kooperatyw”, “Sojuznyj Bazar”, “Suspilnyj Promysl”, Sznotloha, Dumin i TOP.

⁴ Nakolesnyckij bih ... dz. cyt., s. 1. Wyniki wyścigu o nagrodę firmy O. Stefanowicza przeprowadzonego w dniu 18.09.1938 r. 1. Czerniak “Rusalka” Złoczów 2.19,00 godz, 2. Jezierski TS “Ukraina” Lwów – 2.19,03 godz, 3. Hanisz TS “Ukraina” Lwów (brak wyniku)

⁵ Zletitsia sokoły. “Zmah”, 1937 nr 31, s. 3.

⁶ Nakolesnycki zmahannia na biżni. “Zmah”, 1938 nr 24, s. 1.

⁷ Bez należnoji taktyky – nema należnoji peremohy. “Zmah”, 1938 nr 25, s. 1. Bez należnoji taktyky – nema należnoji peremohy. “Zmah”, 1938 nr 25, s. 1. Ostateczne wyniki jazdy na bieżni we Lwowie w dniu 8.07.1938 r.: 1 000 m (z licencją) 1. Związek LKS “Czarni” Lwów 1.45,0 min, 2. Babij TS “Ukraina” Lwów – 1.45,9 min; 1 000 m (dla nielicencjonowanych) 1. Petolec KS “Polonia” Lwów – 1.32,09 min, 2. Hanisz TS “Ukraina” Lwów – 1.35,13 min; 3 000 m (7,5 okrążenia dla licencjonowanych) 1. Brzechwa ST “Ukraina” Lwów – 5.05,0 min; 3 000 m (dla nielicencjonowanych) 1. Jezierski LKS “Czarni” Lwów Lwów – 5.59,0 min, 2. Dolżański TS “Ukraina” Lwów – 6.04,0 min; Wyścig australijski na dochodzenie (zawodnicy rozstawieni co 100 m) 1. Babij ST “Ukraina” Lwów – 90 m przewagi na mecie.

“amerykańskim”, w wyścigu “australijskim” oraz w wyścigu pocieszenia, zwyciężali Ukraińcy¹. Oni też zwyciężyli w punktacji końcowej.

Fot. 5. 1938 r. Najlepszy kolarz ST “Ukraina” Stepaniak (“Zmah” 1938 nr 44, s. 5.).

Swój debiut w wyścigach na torze kolarze stanisławowskiego “Prołomu” odnotowali w dniu 25 września 1938 r., przed meczem piłkarskim z Hakoachem. Wyścig odbył się na bieżni. Zawodnicy ścigali się na dystansie 10 okrążeń. Najszybszym okazał się Menczewski, który uzyskał czas 7.45,0 min². Wyniki, jakie osiągnęli na tych zawodach kolarze ukraińscy, potwierdzają ich możliwości i udział w rywalizacji, o czołowe miejsca z najlepszymi zawodnikami okręgu lwowskiego.

W rozwoju kolarstwa szczególnie należy zwrócić uwagę na sukcesy czołowych zawodników ST “Ukraina”. W latach 1936–1939, zaliczali się do grona najlepszych kolarzy województwa lwowskiego. Należeli do nich przede wszystkim Mykoła Stepaniak i Oleś Babij. M. Stepaniak licznymi zwycięstwami w kolarskich imprezach zdobył sobie popularność wśród społeczeństwa ukraińskiego. Głosem swoich sympatyków zwyciężył w plebiscycie gazety “Zmah”, na najlepszego ukraińskiego sportowca 1939 r. (oprócz Stepaniaka laureatami nagrody czasopisma “Zmah” byli: Oleksandr Skocen, Iryna i Wołodmyr Kobzar, Anton Biłyj oraz Wołodmyr Slipko)³. Do jego głównych osiągnięć należało zwycięstwo w mistrzostwach Bydgoszczy w 1938 r. Za swoje osiągnięcia został on nagradzany przez, m. in. UZS, LKS “Czarni” Lwów oraz organizację lwowskiego “Strzelca”⁴. Z sprawozdania wygłoszonego podczas walnego zebrania członków klubu w styczniu 1939 r. wykazano w sekcji kolarskiej “Ukrainy” 35 kolarzy w tym 10 licencjonowanych 14 kolarzy z kartą zawodniczą. Z 19 wyścigów kolarskich licencjonowanych, w których w 1938 r. uczestniczyli kolarze ST “Ukraina”, wygrano 16 razy, raz zajęli drugie i raz siódme miejsca.

¹ Babij i Stepaniak peremożciamy. “Zmah”, 1938 nr 32, s. 2. Wyniki wyścigów na torze kolarskim LKS “Czarni” Lwów w dniu 22.08.1938: 1 000 m 1. Babij ST “Ukraina” Lwów; drużynowy wyścig “amerykański” parami 1. Babij – Stepaniak TS “Ukraina” Lwów; wyścig “australijski” 1. Babij TS “Ukraina”, 2. Fedan TS “Ukraina”; wyścig pocieszenia (5 okrążeń na 2 000 m) 1. Jeziński LKS “Czarni”, 2. Kalahurka TS “Ukraina”.

² Tamże.

³ R. P. Iwanczenko: Ukrajina wid Kyja do Krawczuka: korotkyj narys istoriji ukrajinskoji derżawnosti. Kijów 1992, s. 47.

⁴ Welykyj rik nakolessnykiw ST “Ukraina”. “Zmah”, 1938 nr 40, s. 91.

W niższej klasie kolarskiej (bez licencji zawodniczej) było 8 wyścigów, z których 3 wygrali kolarze ukraińscy, trzy razy zajmowali drugie miejsce i dwa razy czwarte miejsce. Razem kolarze ST "Ukraina" w 1938 r. brali udział w 27 wyścigach. Bilans ten rokował znaczne sukcesy w kolarskim sezonie 1939 r.¹

Prasa ukraińska w latach 1936–1939 zwracała uwagę na wysoki poziom drużyn lwowskich kolarzy ST "Ukraina" i "Zorja", a także przedstawicieli sekcji kolarskiej "Dniestr" Sambor. Wśród kolarzy najczęściej wymieniani byli Babij, Bucyk i Stefaniak z "Ukrainy", Stepan Kłak z "Zorji" oraz Jakym z "Dniestra" Sambor².

Mniejszy zasięg w działalności miały sekcje kolarskie innych ukraińskich klubów, np. "Podilla" z Tarnopola, w którym sekcja rozpoczęła działalność w 1937 r., a jej czołowym zawodnikiem był O. Kruk³. Podony poziom reprezentowała sekcja kolarska "Prołomu" Stanisławów, w którym organizowano kolarskie wyścigi wewnątrz. W stanisławowskiej sekcji w 1938 r. trenowało 40 młodych adeptów kolarstwa⁴. Kolarstwo rozwijali również członkowie "Sokiła" w Zbarażu. Jednym z członków wydziału kolarskiego tego gniazda, a także jego prezesem był dr P. Taraszczuk⁵. Ukraińskie kolarstwo w okresie dwudziestolecia międzywojennego rozwijało się w formie indywidualnej i drużynowej, a rower wykorzystywano także do przemieszczania się ludności ukraińskiej w różnego rodzaju formach turystyki⁶.

Wnioski.

1. Organizacją, która jako pierwsza w środowisku ukraińskim w 1909 r. zorganizowała zawody cyklistów było UTG "Sokił-Bat'ko". To z nim należy wiązać początki ukraińskiego kolarstwa a ściślej z działającą przy nim w latach 1909–1914 sekcją kolarską ("nakolesnickim oddielem"). Działalność ta miała początkowo charakter rekreacyjno-turystyczny. Niewątpliwy wpływ, na rozwój ukraińskiego kolarstwa, miały przykłady płynące z działalności, polskich cyklistów we Lwowie, które na gruncie polskim zapoczątkowało TG "Sokół" już w 1867 r. działalnością o charakterze turystycznym.

2. Po 1918 r., po ustabilizowaniu się sytuacji politycznej, wzorując się na odbywających się wyścigach kolarskich zawodników polskich klubów. Początkowo Ukraińcy startowali razem z Polakami w wyścigach kolarskich na krótkich dystansach od 15–50 km. Kolarze pokonywali odległości z miejscowości do miejscowości, towarzyszyły tym imprezom tłumy mieszkańców, którzy obserwowali rywalizację sportową. W ten sposób wzrastała popularność i powszechność kolarstwa. Spośród przedstawicieli ukraińskiego kolarstwa udanie, występował w tych zawodach Osep Zasławski oraz Seweryn Sniehurowicz.

3. W rozwoju kolarstwa szczególnie należy zwrócić uwagę na sukcesy czołowych zawodników ST "Ukraina". W latach 1936–1939, zaliczali się do grona najlepszych kolarzy województwa lwowskiego. Należeli do nich przede wszystkim Mykoła Stepianiak i Oleś Babij. M. Stepianiak licznymi zwycięstwami w kolarskich imprezach zdobył sobie popularność wśród społeczeństwa ukraińskiego.

1. Андрухів І. Західноукраїнські молодіжні товариства "Сокіл", "Січ", "Пласт", "Луг" / Андрухів І. – Івано-Франківськ, 1992. – 180 с.
2. Вацеба О. Нариси з історії Західноукраїнського спортивного руху / Вацеба О. – Івано-Франківськ : Лілея НВ, 1997. – 232 с.

¹ *Uspichy...*, dz. cyt. "Zmah", 1939 nr 3, s. 1.

² *Odnym pohljadom na mynulij 1937-rik*. "Zmah" 1938 nr 1, s. 3.

³ O. Krawczeniuk, *Ukrajinske sportowe towarystwo "Podilla"...*, dz. cyt., s. 260

⁴ *Odnym...*, dz. cyt., "Zmah" 1938 nr 47, s. 3.

⁵ W. Żyła, J. Sławutycz (red.): *Zbarażczyna*. Toronto 1980, s. 681

⁶ E. Żarski, *Na stalewomu koni...*, dz. cyt, s. 361.

3. Вацеба О. Сокільський рух в Галичині наприкінці XIX – початку XX ст. (ідейні та організаційні аспекти) / Вацеба О. // Нація і спорт: матеріали міжнародної наукової конференції, присвяченої 80- річчю СТ “Україна”. – Львів, 1991. – С. 25–29.
4. Приступа Є. Народна фізична культура українців / Приступа Є. – Львів, 1995. – 225 с.
5. Тягур Р. Історія фізичної культури і спорт / Тягур Р. – Івано–Франківськ : Плай, 2003. – 271 с.
6. Dręgiewicz T., Dręgiewicz T., Kobiak M., Polakiewicz S., Wacek R. Księga pamiątkowa “Pogoń”, Lwow 1904–1939. – Lwow, 1939. – S. 190.

References:

1. Andrukhiv I. Zakhidnoukrainski molodizhni tovarystva “Sokil”, “Sich”, “Plast”, “Luh”. – Ivano–Frankivsk, 1992. – 180 s.
2. Vatsaba O. Narysy z istorii Zakhidnoukrainskoho sportyvnoho rukhu. – Ivano–Frankivsk : Lileia NV, 1997. – 232 s.
3. Vatsaba O. Sokilskyi rukh v Halychyni naprykintsy XIX – pochatku XX st. (ideini ta orhanizatsiini aspekty). – Natsiia i sport: materialy mizhnarodnoi naukovoï konferentsii, prysviachenoï 80-richchiu ST “Ukraina”. – Lviv, 1991. – S. 25–29.
4. Prystupa. Narodna fizychna kultura ukraintsiv. – Lviv, 1995.–225 s.
5. Tiahur R. Istoriia fizychnoi kultury i sportu. – Ivano–Frankivsk : Plai, 2003.– 271 s.
6. Dręgiewicz T., Dręgiewicz T., Kobiak M., Polakiewicz S., Wacek R. Księga pamiątkowa “Pogoń” Lww 1904–1939.– Lwow, 1939. – S. 190.

УДК 796.07+796.69

Юрій Іванишин, Лідія Ковальчук, Ірина Іванишин

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КООРДИНАЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ПІДЛІТКІВ, ЯКІ ЗАЙМАЮТЬСЯ РІЗНИМИ ВИДАМИ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ

Мета. Визначення та порівняльний аналіз рівня розвитку координаційних здібностей підлітків чоловічої статі 13–14 років, які займаються різними видами рухової активності. *Методи.* В експерименті взяли участь по 47 осіб, які займаються екстремальною (паркур, фрістайл, скейтбординг, ВМХ-спорт) та ігровою (волейбол, баскетбол) руховою активністю в позанавчальний час. Були використані такі тестові завдання, як човниковий біг із перенесенням кубиків по спіралі, біг зі зміною способу пересування, ходьба по прямій із закритими очима, оцінка відчуття часу для визначення здатності до управління просторово-часовими характеристиками; проба Яроцького та оцінка динамічної рівноваги за методикою Бесс для визначення здатності до збереження рівноваги; три перекиди вперед і тест “гімнастична стінка” для визначення здатності до загальної координованості рухів. *Результати і висновок.* Встановлено статистично достовірно вищий рівень сформованості координаційних якостей у представників екстремальних видів рухової активності порівняно з їх однолітками, які займаються ігровою руховою активністю.

Ключові слова: екстремальна РА, ігрова РА, підлітки, координаційні якості.

The aim of this study was to evaluate and compare the level of coordination abilities of male adolescents aged 13–14 who had been practising in different types of motor activity. Methods. In experiment was attended by 47 persons engaged in extreme activities (parkour, freestyle, skateboarding, BMX-racing) and playing (volleyball, basketball) motor activity during extracurricular time. Test reliability and validity were evaluated on the basis of battery test characterising three abilities that define motor coordination. The next tests were used: Spiral Beep Test, Two Change-of-Direction Maneuvers Running, Walking Straight With Eyes Closed, accuracy of 5-, 10- and 30 seconds time interval recorded for evaluation the ability to control spatial-time characteristics; Yarotsky’s test and Modified Bass Test of Dynamic Balance for estimation the ability to maintain equilibrium; three forward rolls and “gymnastic wall” test to determine the ability to movement general coordination. The statistically significantly higher level of coordination abilities in the representatives of extreme motor activity compared to their peers engaged in playing motor activity is established.

Key words: extreme motor activity, playing motor activity, adolescents, coordination abilities.

Постановка проблеми та аналіз результатів останніх досліджень. Національна доктрина розвитку освіти вказує на необхідність використання різноманітних форм рухової активності та інших засобів фізичного вдосконалення для збереження здоров’я